

Nepřiměřená rychlost je nejtragičtější příčinou dopravních nehod, při každé tisícovce takových nehod zemřou 4 lidé a 8 osob je těžce zraněno

9.7.2024 - Ondřej Valach | Centrum dopravního výzkumu

Jednou z nejčastějších příčin dopravních nehod je nepřiměřená rychlost, která může za 40 % tragických nehod. Rychlost přitom pravidelně překračuje 86 % řidičů.

Nepřiměřená rychlost neznamena jen překročení povolené rychlosti v určitém silničním úseku, jedná se především o takovou rychlost, která neodpovídá daným povětrnostním, místním a jiným podmínkám, stavu povrchu vozovky, silničnímu provozu a také schopnostem řidiče v danou chvíli.

Počet dopravních nehod v důsledku nepřiměřené rychlosti zaznamenává z dlouhodobějšího hlediska setrvalou tendenci. Konkrétně bylo v roce 2023 evidováno 12 448 nehod zaviněných v důsledku nepřiměřené rychlosti, celkem 138 osob bylo při těchto nehodách usmrceno a 393 osob bylo zraněno těžce. Dlouhodobě neměnná je také závažnost těchto nehod, což je dáno působením velkých sil při nárazu ve vysoké rychlosti.

Graf 1: Vývoj nehod a jejich závažnost v důsledku nepřiměřené rychlosti (2011-2023)

V roce 2023 došlo u nepřiměřené rychlosti u počtu usmrcených k výraznějšímu poklesu, stejně tak byl zaznamenán i mírný pokles u těžce zraněných osob. V období účinnosti nové strategie (leden 2021–prosinec 2023) bylo v důsledku nepřiměřené rychlosti na pozemních komunikacích v ČR usmrceno 492 a těžce zraněno 1 230 osob. Oproti stanoveným předpokladům strategie byl celkový počet usmrcených o 1,2 % nižší, počet těžce zraněných pak o 19 % nižší.

Graf 2: Vývoj počtu usmrcených a těžce zraněných osob v důsledku nepřiměřené rychlosti dle předpokladů národní strategie (2011-2023)

Většina jízd má zpravidla rutinní charakter, vyjma např. dílčích konfliktních situací. Uvedené však platí jen do chvíle, kdy stačí více podcenit riziko, ev. přecenit schopnosti a dříve či později dojde k nehodě. Je proto vždy nutné respektovat, že každý úsek, zejména směrově členitý, má svoje limity. Tyto jsou však dány také okolním provozem, který je charakteristický řadou interakcí (ne vždy dopředu zřejmých) i dalšími faktory, jako jsou povětrnostní podmínky i vlastnosti vozidla, ev. nákladu. A právě rychlou jízdou se řidič připravuje o možnost reakce na okolní provoz (nenadálou situaci), zhoršený stav vozovky atp. a v okamžiku nečekané situace již neodvratně přichází náraz.

Určitý sklon řidičské veřejnosti k vyšší rychlosti může být obecně dán i nepřipuštěním si rizika v (zdanlivém) bezpečí kabiny vozidla do okamžiku, kdy se řidič dostane již za limit (pro danou situaci, povrch, vedení trasy atp.) a na reakci už bývá pozdě. Každý řidič by si měl ideálně vyzkoušet chování vozidla na polygonu v kritické situaci, kdy překročí limit a vozidlo se stává neovladatelným.

Obrázek 1: Výpočet brzdné dráhy při zadané rychlosti na webu SO BESIP MD ČR (<https://besip.cz/dev/Stary-NBS/Novy-bodovy-system/Rychlost>)

Nepřiměřená rychlost je obecně jednou z nejčastějších příčin následků dopravních nehod.

Nepřizpůsobení rychlosti může mít různý charakter. Nejvíce se na závažných následcích podílí nepřizpůsobení rychlosti dopravně-technickému stavu vozovky (zatačka, klesání apod.). Druhé největší zastoupení má nepřizpůsobení rychlosti stavu vozovky (náledí, výtluky, bláto apod.). Ojedinelé pak nejsou následky v důsledku nezohlednění technických limitů vozidla a nákladu.

V uvedených případech je společným jmenovatelem pouze a právě řidič. Přičemž povinnost přizpůsobit rychlost jízdy zejména svým schopnostem, vlastnostem vozidla a nákladu, předpokládanému stavebnímu a dopravně technickému stavu pozemní komunikace a dalším faktorům vyplývá ze zákona. Zároveň uvedené následky jsou zcela zbytečné, navíc každá nehoda má širší dopad i na blízké oběti/postižené a další život řidiče.

Graf 3: Usmrcení a těžce zranění při nehodách v důsledku nepřiměřené rychlosti dle jejich příčiny v r. 2023

Následky nehod u nepřiměřené rychlosti dle jejich příčiny vykazují největší četnost dle počtu usmrcených a těžce zraněných u nepřizpůsobení rychlosti dopravně-technickému stavu vozovky. U následků nehod dle druhu komunikace jsou nejpočetněji zastoupeny nehody na silnicích II. třídy (31,3 %), následují silnice I. třídy (23,0 %) a komunikace III. třídy (22,2 %).

Graf 4: Následky nehod v důsledku nepřiměřené rychlosti dle druhu komunikace v r. 2023

Většina závažných následků nehod (těžké, smrtelné zranění) se stala během dne (73,6 %) mimo obec (79,5 %). Časté podcenění i špatné čtení průběhu trasy zejména v místech směrového oblouku potvrzuje 47,5 % závažných nehod evidovaných v zatačce a 29,8 % na přímém úseku.

Graf 5: Následky nehod u nepřiměřené rychlosti dle směrových poměrů v roce 2023

Převažujícím řidičem-viníkem závažných nehod byli především řidiči osobních vozidel, a to jak u usmrcených (68,3 %), tak i těžce zraněných osob (55,8 %). Nezanedbatelný podíl měli také řidiči motocyklů s podílem 23,8 % resp. 34,9 % u těžce zraněných osob. Alkohol byl u této kategorie zjištěn u 8 % viníků dopravních nehod, převažují nehody bez přítomnosti alkoholu u řidiče (65,73 %).

Graf 6: Usmrcené a těžce zraněné osoby dle kategorie viníka nehody v roce 2023

Následky nehod v důsledku nepřiměřené rychlosti dle věku viníka převažují u mladších ročníků řidičů (18-44 let). Usmrcené osoby dle kategorie viníka převažují řidiči osobních automobilů (68,3 %), následují řidiči na motocyklech (23,8 %) a řidiči nákladních automobilů (5 %). U těžce zraněných osob to jsou řidiči osobních automobilů (58,4 %) a řidiči motocyklů (32,4 %).

V mezikrajském srovnání za období 2021-2023 byla nejvyšší závažnost (počet usmrcených na 1000 nehod) v důsledku nepřiměřené rychlosti evidována v Jihočeském a Zlínském kraji. V roce 2023 dominovala závažnost ve Zlínském a Pardubickém kraji.

Obrázek 2: Závažnost nehod v jednotlivých krajích v letech 2021-2023

Nepřiměřená rychlost v letech 2021-2023 byla nejčastější příčinou smrtelných následků dopravních nehod jak v intravilánu (22,7 %), tak v extravilánu (77,3 %). Srovnání jednotlivých příčin je uvedeno v grafu 7.

Graf 7: Příčiny dopravních nehod v intravilánu (vlevo) a extravilánu (vpravo) v letech 2021-2023

V období účinnosti strategie (leden 2021-prosinec 2023) bylo **v důsledku nepřiměřené rychlosti na pozemních komunikacích v ČR usmrceno 492 a těžce zraněno 1 230 osob**. Oproti stanoveným předpokladům strategie byl celkový počet usmrcených o 1,2 % nižší, počet těžce zraněných pak o 19 % nižší. Největší počet usmrcených osob byl ve Středočeském a počet těžce

zraněných v kraji Vysočina.

Na dálnicích docházelo v roce 2023 k překračování nejvyšší dovolené rychlosti v celorepublikovém měřítku v 63 % případů, v extravilánu v 52,0 % případů a v intravilánu v 35,1 % případů. V porovnání s rokem 2022 se překračování rychlosti zvýšilo v extravilánu o 10,8 % a snížilo v intravilánu o 5,4 % (na dálnici nejsou naměřena data z minulých let). V extravilánu u kategorií vozidel do 3,5 t (osobní + dodávky) bylo zjištěno překračování nejvyšší dovolené rychlosti průměrně v 46,4 % měření, což je v této kategorii o 9,3 % více než v intravilánu. Pro vozidla nad 3,5 t bylo pak překračování rychlostí zjištěno v rámci celé ČR v extravilánu u 66,7 % a v intravilánu u 25,6 %. Lze tedy říct, že v extravilánu jsou ukázněnější řidiči vozidel do 3,5 t, naopak v intravilánu jsou ukázněnější řidiči vozidel nad 3,5 t.

Jak vyplývá z dat z Hloubkové analýzy dopravních nehod, nehody v důsledku nepřiměřené rychlosti jsou častěji spjaty s rizikovým chováním, respektive tendenci řidičů během řízení riskovat. Zvýšená rizikovitost jednání se pojí častěji zejména s mladými řidiči, typicky muži, a rovněž například s řízením pod vlivem alkoholu. Ke vzniku nehod v důsledku nepřiměřené rychlosti však nemusí přispívat pouze rizikové chování. Nevhodnou volbu rychlosti může ovlivnit také nezkušenost. Nepřizpůsobení rychlosti dopravně technickému stavu vozovky nastává častěji, pokud řidič místo dopravní nehody vůbec nezná nebo zde projížděl zřídka ale také v případech, kdy s daným vozidlem najede méně než tisíc kilometrů za rok.

Centrum dopravního výzkumu, v.v.i. zajišťuje účast ČR v mezinárodním projektu ESRA (E-Survey of Road user's Attitudes). Jedná se o iniciativu zahájenou v roce 2015 belgickým výzkumným ústavem Vias s cílem získat srovnatelná data o situaci v bezpečnosti silničního provozu a jeho kultuře v evropských i mimoevropských státech. Předmětem projektu jsou především postoje účastníků silničního provozu k základním otázkám bezpečnosti, a tedy i k nepřiměřené rychlosti se zjištěním podílu respondentů, kteří považují překračování rychlosti za velmi častou příčinu dopravní nehody. Z výsledků dotazování ve 23 evropských zemích vyplývá, že překračování rychlosti považuje za příčinu nehody 52 – 86,6 % respondentů, nejvíce v Srbsku, a naopak nejméně ve Francii, v ČR považuje nepřiměřenou rychlost za příčinu dopravních nehod 73,7 % respondentů. Počet řidičů, kteří přiznali, že alespoň jednou za posledních 30 dnů překročili rychlostní limit v obci činil 65 % (v ČR), nejméně ve Velké Británii (35,5 %) a nejvíce ve Finsku (76,1 %).

Nepřiměřená rychlost je jednou z hlavních příčin, kterou PČR v rámci nehodovosti eviduje a je dále dělena na 9 vedlejších příčin:

Nepřiměřená rychlost je příčinou nejtragičtějších nehod na silnicích. Rychlost jízdy musí řidič přizpůsobit nejen svým schopnostem, ale také vozidlu, nákladu, stavu komunikace a povětrnostním podmínkám. Důvodem je spěch a to, že řidiči chtějí dojet do cíle co nejrychleji. Je to však zbytečný hazard. Snaha ušetřit pár minut může mít tragické následky. Čas na bezpečnou reakci se pak kvůli vysoké rychlosti značně zkracuje a následky bývají fatální.

Realizace kampaní proti nepřiměřené rychlosti může zásadním způsobem změnit chování řidičů. Jedná se například o kampaň 13 minut (www.13minut.cz). Cílem je upozornit na nebezpečnost rychlé jízdy a nepozornost, především u mladších ročníků řidičů.

Literatura

Ing. Ondřej Valach

+420 725 337 738, e-mail: ondrej.valach@cdv.cz

Centrum dopravního výzkumu, v. v. i., Líšeňská 33a, 636 00 Brno

<https://www.cdv.cz/tisk/neprimerena-rychlost-je-nejtragictejsi-pricinou-dopravnich-nehod-pri-kazde-ti-sicovce-takovych-nehod-zemrou-4-lide-a-8-osob-je-tezce-zraneno>